

UZ IZLOŽBU »POČECI DOKUMENTIRANJA SPOMENIKA U HRVATSKOJ«

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, u suradnji s Muzejem grada Zagreba, priredio nam je, u povodu Dana zaštite spomenika kulture, iz svog fundusa grafičke zbirke malu ali evokativnu izložbu o počecima dokumentiranja spomenika kulture u Hrvatskoj između 1850. i 1940. godine.

Niz crteža, putnih bilješki, akvarela, nacрта i grafika eminentnih konzervatora i povjerenika službe zaštite rječito govori o kontinuiranoj brizi jedne sredine koja upravo posredstvom spomenika prepoznaje samu sebe. Izložba želi upozoriti na ključne trenutke razvoja službe zaštite spomenika kulture, a osobito na povijesno-estetsku i veliku dokumentarnu vrijednost najranijih zapisa.

U prvoj polovici 19. st. Mijo Sabljar (1790—1865), putujući Hrvatskim primorjem i Dalmacijom, snima tvrđave, burgeve i kaštele, ali istodobno skuplja i bilježi vrijedne starine.

Sredinom 19. st. arheološki radovi u Dalmaciji zaokupljaju Ivana Kukuljevića-Sakcinskog (1816—1889) čiji svestrani rad daje neizbrisiv biljeg kulturnom životu Hrvatske.

Godine 1910. osnovano je Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Tajnik Povjerenstva Gjuro Szabo (1875—1943) postaje glavni teoretičar i ideolog novih htijenja. U njegovu »Napatku za konzervatore« uočljivi su novi zadaci, kao i program koji se sada svodi na ispitivanje i čuvanje spomenika, s odlučnom prevagom na njihovu proučavanju i publiciranju. Godine 1910. izlazi njegov članak »O stilu, jedinstvu stila i umjetničkom stvaranju« u kojem prezima Gurliittove i Dvořakove

postupke. Pokazali su to netom izvedeni zahvati na Velikom Taboru (arh. Pilar), kapeli sv. Duha u Hrastovici, crkvi u Krašiću te preinake na crkvi u Križevcima (Podhorsky).

Do 1930. god. teorija je bila zaokupljena stavom (kako spomenike čuvati), a od 1930. i metodom (kako to sprovesti i kojim redosljedom). Aksiom »konzervirati, a ne restaurirati« postaje priznat kao moderna teorijska osnova. Već 1931. prihvaćat će ga i Atenska povelja.

Ponuđena izložba, svojom raznovrsnom dokumentacijom nudi nam u ličnostima Kukuljevića i Szaboa dva kamena međaša, polaznu i završnu točku mukotrpnog procesa izgrađivanja jedne metode koja je konačno znala sebi izboriti dostojanstvo i kao takva ušla u našu suvremenu povijest.

Slavko Šterk

Crkva sv. Križa u Križevcima — južno pročelje prije restauracije 1911. godine.

Crkva sv. Križa poslije restauracije 1914. godine — S. Podhorsky.